

Sygn. akt XII Ko 68/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

20 października 2016 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie XII Wydział Karny w składzie:

Przewodnicząca: SSO Danuta Kachnowicz

Sędziowie: SO Katarzyna Stasiów

SR del. do SO Arletta Mierzwiak (spr.)

Protokolant: Mikołaj Żaboklicki, Katarzyna Szajdek, Daniel Wiśniewski, Katarzyna Jasińska, Renata Niewiadomska
przy udziale prokuratora Krystyny Nogal-Załuskiej, Małgorzaty Herter-Dziurzyńskiej, Stanisława Wieśniakowskiego,
Bogumiły Knap

po rozpoznaniu 29 czerwca 2015 r., 13 lipca 2015 r., 15 października 2015 r., 16 listopada 2015 r., 24 listopada 2015 r., 15 czerwca 2016 r. i 12 października 2016 r.

sprawy L. T.

przeciwko Skarbowi Państwa o odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę

na podstawie art. 8 ust. 1 i art. 11 ust. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego

1. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz L. T. kwotę 49.000 (czterdziestu dziewięciu tysięcy) złotych tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z ustawowymi odsetkami od kwoty 33.000 (trzydziestu trzech tysięcy) złotych liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, zaliczając na poczet zasądzonej kwoty 16.000 (szesnaście tysięcy) złotych wypłacone na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach z 19 maja 2010 r. wydanego w sprawie o sygn. akt III Ko 87/09;
2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz L. T. kwotę 134.026 (stu trzydziestu czterech tysięcy dwudziestu sześciu) złotych tytułem odszkodowania z ustawowymi odsetkami od kwoty 133.596 (stu trzydziestu trzech tysięcy pięciuset dziewięćdziesięciu sześciu) złotych liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, zaliczając na poczet zasądzonej kwoty 430 (czteryście trzydzieści) złotych wypłacone na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach z 19 maja 2010 r. wydanego w sprawie o sygn. akt III Ko 87/09;
3. w pozostałej części wnioszek oddala;
4. kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

Sygn. akt XII Ko 68/14

UZASADNIENIE

L. T. złożył wniosek (k. 2-3 akt o sygn. XII Ko 68/14) o przyznanie mu odszkodowania za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę za czas pozbawienia go wolności, wynikającego z powyższego pozostawiania bez zatrudnienia także w dalszym okresie, a następnie uzyskiwania niższego wynagrodzenia w pracy niezgodnej z wyuczonym zawodem.

Ostatecznie L. T. sprecyzował i ograniczył żądanie (k. 306, 342, 482 akt o sygn. XII Ko 68/14) w ten sposób, że wniósł o zasądzenie na jego rzecz:

1. zadośćuczynienia za:

- 4 miesiące pozbawienia wolności w wysokości 24.000 złotych,

- uniemożliwienie mu pracy w wyuczonym zawodzie w wysokości 25.000 złotych,

pomniejszonych o wypłaconą na mocy poprzedniego wyroku kwotę 16.000 złotych;

2. odszkodowania za:

- 20 miesięcy niepobierania wynagrodzenia wskutek 4-miesięcznego pobytu w zakładzie karnym i w ciągu 16 miesięcy niewykonywania pracy wskutek represji politycznych, uznanych decyzją Kierownika Urzędu ds. (...) w wysokości 134.696,65 złotych,

- zmniejszenie o 60% wynagrodzenia w stosunku do poborów sprzed osadzenia przez 22 miesiące po podjęciu pracy w Liceum (...) (4 miesiące), fabryce słodyczy (16 miesięcy) i spółdzielni (...) (2 pierwsze miesiące) w wysokości 88.899,79 złotych,

- szkodę w kapitale początkowym powstałą na skutek niezaliczenia przy jego obliczaniu 39 miesięcy studiów doktoranckich jako okresów składkowych w wysokości 74.077,29 złotych,

pomniejszonych o wypłaconą na mocy poprzedniego wyroku kwotę 430 złotych.

Pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o zasądzenie na rzecz L. T. żądanych przez niego kwot tytułem zadośćuczynienia i odszkodowania.

Prokurator wniósł o oddalenie wniosku w całości z uwagi na to, że zasądzone uprzednio kwoty wyczerpują żądania wnioskodawcy a sama decyzja o przyznaniu zadośćuczynienia i odszkodowania była niesłuszna z uwagi na niespełnienie przesłanek ustawowych.

W oparciu o całokształt materiału dowodowego ujawnionego w toku rozprawy sąd ustalił następujący stan faktyczny:

L. T. odbył studia doktoranckie, które zakończyły się uzyskaniem stopnia naukowego doktora nauk fizycznych nadanego uchwałą Rady Wydziału Fizyki (...) z 06 października 1980 r. Ww. był zatrudniony w Wyższej Szkole (...) w K. na stanowisku adiunkta od 01 lutego 1981 r. Prowadził działalność zarówno naukową, jak i dydaktyczną. Przez współpracowników, w tym prodziekana wydziału, w obu tych dziedzinach był bardzo dobrze oceniany – jako prowadzący zajęcia dydaktyczne i działalność naukowo-badawczą.

L. T. został zatrzymany 12 maja 1982 r. Postanowieniem z 14 maja 1982 r. zastosowano wobec niego tymczasowe aresztowanie.

Wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Kielcach z 30 czerwca 1982 r. wydanym w sprawie o sygn. akt II 1 K 142/82 L. T. został skazany za czyn z art. 46 ust. 1 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym na karę roku pozbawienia wolności z zaliczeniem na poczet tej kary okresu tymczasowego aresztowania od 12 maja 1982 r. Jednocześnie zasądzono od niego 1.800 złotych tytułem opłaty i obciążono go kosztami postępowania.

W trakcie osadzenia L. T. nie otrzymywał wynagrodzenia. Miał ograniczone możliwości kontaktu z rodziną, doznawał przykrości ze strony funkcjonariuszy służby więziennej, w jego domu (także po zwolnieniu) przeprowadzono szereg przeszukań. Żonie ww. zarówno w czasie przeszukań, jak i w pracy grożono zwolnieniem.

Postanowieniem z 27 sierpnia 1982 r. Sąd Najwyższy w Warszawie uchylił wobec L. T. tymczasowy areszt, wskutek czego został on zwolniony 06 września 1982 r.

Rektor Wyższej Szkoły (...) w K. rozwiązał stosunek pracy z L. T. z dniem 31 października 1982 r. z uwagi na jego działalność sprzeczną z założeniami ustroju socjalistycznego.

W dacie rozwiązania stosunku pracy wynagrodzenie L. T. wynosiło 12.700 złotych: 11.000 złotych (wynagrodzenie zasadnicze) oraz 1.700 złotych (1.300 złotych - dodatek do wynagrodzenia i 400 złotych – dodatek specjalny).

Wyrokiem z 03 listopada 1982 r. sygn. akt V KR 137/82 Sąd Najwyższy w Warszawie zmienił ww. wyrok Sądu Wojewódzkiego w ten sposób, że warunkowo zawiesił wykonanie orzeczonej wobec L. T. kary pozbawienia wolności i orzekł wobec niego karę grzywny w wysokości 50.000 złotych zaliczając na jej poczet okres tymczasowego aresztowania od 12 maja 1982 r. do 06 września 1982 r. przy przyjęciu dnia aresztu za równoważnego 400 złotych grzywny. Nadto sąd zasądził od L. T. 1.800 złotych tytułem opłaty za obie instancje i koszty postępowania rewizyjnego.

L. T. wpłacił zasądzone grzywnę i koszty.

Następnie Sąd Wojewódzki w Kielcach postanowieniem z 23 czerwca 1989 r. stwierdził, że przestępstwo przypisane L. T. ww. wyrokami zostało przebaczone i pущzone w niepamięć, a Sąd Najwyższy w Warszawie w wyroku z 15 grudnia 1993 r. wydanym w sprawie o sygn. akt III KRN 191/93 zmienił wyroki Sądu Wojewódzkiego w Kielcach z 30 czerwca 1982 r. sygn. akt II 1 K 142/82 i Sądu Najwyższego w Warszawie z 03 listopada 1982 r. sygn. akt V KR 137/82 w ten sposób, że uniewinnił L. T. od popełnienia przypisanego mu czynu.

dowód: z akt o sygn. IPN,(...): k. 41 deklaracja członkowska;

z akt o sygn.(...): k. 29 karta zatrzymania, k. 34 postanowienie z 14 maja 1982 r., k. 35 nakaz przyjęcia, k. 117 opinia, k. 130-131, 134-141 wyrok z 30 czerwca 1982 r. z uzasadnieniem, k. 153 postanowienie z 27 sierpnia 1982 r., k. 154 nakaz zwolnienia, k. 171-175 wyrok z 03 listopada 1982 r. z uzasadnieniem, k. 185 postanowienie z 23 czerwca 1989 r., z akt wykonawczych karta dłużnika;

z akt o sygn. XII Ko 68/14: k. 114, 235-239 zeznania wnioskodawcy, k. 244-250 zeznania świadka J. T., k. 278-280 zeznania świadka J. K. (1), k. 280-281 zeznania świadka A. C., k. 281-282 zeznania świadka M. R., k. 300-301 zeznania świadka S. P., k. 4-7 wyrok z 15 grudnia 1993 r., k. 8-9 decyzja rektora (...) w K., k. 10 świadectwo pracy, k. 295 pismo (...) J. K. (2) w K. z 20.10.2015 r., k. 17 zaświadczenie, k. 31-38, 103 pisma IPN z załącznikami, k. 39-82 kopie z akt (...), k. 83-102 kopie z akt (...), k. 104-107 rewizja nadzwyczajna, k. 213 dyplom, k. 275 opinia

Po opuszczeniu aresztu L. T. miał trudności ze znalezieniem pracy. Nie mógł również podjąć pracy naukowej.

Od 23 lutego 1984 r. do 30 czerwca 1984 r. L. T. był zatrudniony w Zespole Szkół (...) w P. z wynagrodzeniem miesięcznym 2.566 złotych. Od 16 lipca 1984 r. do 31 października 1985 r. ww. pracował w Przedsiębiorstwie (...) w Wytwórni (...) w G., za co otrzymywał wynagrodzenie akordowe za 1 gotowanie masy. Przez pierwsze trzy miesiące pracy w wytwórni L. T. zarabiał 8.000 złotych miesięcznie, przez kolejnych siedem – 10.000 złotych, następny miesiąc – 16.000 złotych, późniejszy miesiąc – 18.000 złotych, miesiąc po nim – 20.000 złotych, a w kolejnych miesiącach uzyskiwał wyższy dochód. Po zakończeniu pracy w wytwórni L. T. został zatrudniony w Spółdzielni Pracy (...) w W., gdzie pracował od 01 listopada 1985 r. do 31 grudnia 1987 r. W (...) L. T. początkowo uzyskiwał wynagrodzenie zasadnicze, tj. 7.000 złotych, po dwóch miesiącach pracy w tej spółdzielni uzyskiwał wyższy dochód, w skład którego wchodziła prowizja.

Kierownik Urzędu do Spraw (...) decyzją z 05 lutego 2014 r. potwierdził, że L. T. w okresach: od 01 listopada 1982 r. do 22 lutego 1984 r. i od 01 lipca 1984 r. do 15 lipca 1984 r. nie wykonywał pracy na skutek represji politycznych.

dowód: z akt o sygn. XII Ko 68/14: k. 114, 235-239, 304-305 zeznania wnioskodawcy, k. 244-250 zeznania świadka J. T., k. 281-282 zeznania świadka M. R., k. 300-301 zeznania świadka S. P., k. 12-16 świadectwa pracy, k. 276 orzeczenie, k. 308, 308a umowy o pracę;

z akt o sygn. II AKo 21/14: k. 17 decyzja z 05.02.2014 r.

Wyrokiem z 19 maja 2010 r. wydanym w sprawie o sygn. akt III Ko 87/09 Sąd Okręgowy w Kielcach na podstawie art. 8 ust. 1 i art. 11 ust. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego zasądził na rzecz L. T. kwotę 430 złotych z ustawowymi odsetkami tytułem odszkodowania i kwotę 16.000 złotych z ustawowymi odsetkami tytułem zadośćuczynienia oddalając wniosek w pozostałej części. Podstawą wydania tego orzeczenia było osadzenie L. T. i wydane wobec niego orzeczenia opisane wyżej.

dowód: z akt o sygn. II AKo 21/14: k. 19 wyrok z 19.05.2010 r.

Pełnomocnik wnioskodawcy złożył wniosek o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Kielcach wydanym w sprawie o sygn. akt III Ko 87/09. Podstawą wniosku był wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 01 marca 2011 r. w sprawie P (...) uznający za niezgodne z Konstytucją ograniczenie z art. 8 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego wysokości odszkodowania i zadośćuczynienia, które może zostać przyznane. Wskutek powyższego wnioskodawca domagał się zasądzenia na jego rzecz odszkodowania i zadośćuczynienia określonego bez brania pod uwagę wcześniejszego limitu.

Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z 22 maja 2014 r. wydanym w sprawie o sygn. akt II AKo 21/14 wznowił postępowanie sądowe zakończone ww. wyrokiem Sądu Okręgowego w Kielcach z 19 maja 2010 r. sygn. akt III Ko 87/09, uchylił ten wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Podstawą tej decyzji był wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 01 marca 2011 r. w sprawie o sygn. akt P (...) i uznanie za niezgodne z Konstytucją ograniczenie osobom represjonowanym możliwości dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia do 25.000 złotych.

dowód: z akt o sygn. II AKo 21/14: k. 2-13, 15-18 wnioski z załącznikami, k. 39-42 pismo pełnomocnika wnioskodawcy, k. 59-65 wyrok z 22.05.2014 r. z uzasadnieniem;

z akt o sygn. XII Ko 68/14: k. 228-231 wnioski o wznowienie

L. T. nie pracuje. Przyznano mu świadczenia emerytalne.

dowód: z akt o sygn. XII Ko 68/14: k. 18, 214 zaświadczenia, k. 210-212, 307, 312, 325, 340, 343-344, 486-491 decyzje, pisma i dane z ZUS, k. 345-480 kopie akt rentowych ZUS, k. 500-506, 508-509 pismo i opinia biegłego

Sąd dał wiarę zeznaniom wnioskodawcy i świadków J. T., J. K. (1), A. C., M. R., S. P. jako konkretnym i wzajemnie niesprzecznym. Na ich podstawie sąd ustalił, że L. T. po ukończeniu studiów doktoranckich podjął pracę naukową i dydaktyczną, która została przerwana przez zatrzymanie, osadzenie i skazanie. Mimo, że był dobrym pracownikiem a jego postawa i umiejętności rokowały dalsze sukcesy w tych dziedzinach, wnioskodawca z powodu skazania nie mógł później początkowo w ogóle znaleźć pracy, a potem pracować w wyuczonym zawodzie ani kontynuować kariery naukowej, natomiast z prac, które podejmował otrzymywał wynagrodzenie niższe w stosunku do średniego wynagrodzenia w danych latach, od dochodu osiąganego w dacie zatrzymania.

Treść ww. zeznań odnosi się do faktów potwierdzonych przez pozostałe ujawnione dowody. Jedynie wysokość kwot należnych wnioskodawcy sąd ustalił odmiennie z powodów wskazanych niżej. Podobnie sąd nie podzielił przekonania L. T., że można przewidzieć czym zajmowałby się obecnie, gdyż stanowi ono jedynie hipotezę, o czym będzie jeszcze mowa niżej. Podobnie wysokość dodatkowego wynagrodzenia w czasie zakończenia pracy na uczelni sąd ustalił w oparciu o informacje z uniwersytetu, nie twierdzeń wnioskodawcy ze względów opisanych w dalszej części.

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z treścią art. 8 ust. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia albo decyzji. Art. 11 ust. 1 powołanej ustawy stanowi, że ww. przepis ma odpowiednie zastosowanie również wobec osób, co do których zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, jeżeli oskarżonego uniewinniono lub postępowanie umorzono z powodów, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., i nie zostało prawomocnie zasądzone odszkodowanie i zadośćuczynienie, a osoby te były zatrzymane lub tymczasowo aresztowane.

Podjmując decyzję w przedmiotowej sprawie sąd rozstrzygnął o żądaniach wnioskodawcy jedynie poprzez ustalenie wysokości należnych zadośćuczynienia i odszkodowania, nie zaś ponownie oceniając słusność uznania zasadności tych roszczeń. Powyższe wynika z tego, że Sąd Okręgowy w Kielcach w wyroku wydanym w sprawie o sygn. akt III Ko 87/09 uznał, że wobec L. T. istnieją przesłanki z art. 8 ust. 1 i art. 11 ust. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Podstawą natomiast wznowienia postępowania było uznanie za niekonstytucyjne ograniczenia ustawowego w zakresie wysokości możliwych do przyznania zadośćuczynienia i odszkodowania z tego tytułu, co określał zarówno wniosek pełnomocnika L. T. o wznowienie postępowania, jak i wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie wydany w sprawie o sygn. akt II AKo 21/14. Sąd orzekający w przedmiotowej sprawie był związany tymi orzeczeniami i w związku z tym, że przyczyna i zakres wznowienia postępowania, wyznaczone w ww. wniosku i orzeczeniu sądu, dotyczyły jedynie wysokości orzeczonych zadośćuczynienia i odszkodowania, dokonał ustaleń jedynie w tym zakresie.

Należy w tym miejscu wskazać, że z podanych wyżej względów niesłuszne jest stwierdzenie prokuratora o konieczności oddalenia wniosku z uwagi na brak podstaw do zasądzenia świadczeń z ustawy, gdyż ta kwestia została już przesądzona w wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach.

Świadczenie jakiego wnioskodawca może dochodzić na podstawie art. 8 ust. 1 i art. 11 ust. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego może składać się z dwóch elementów. Pierwszy z nich to odszkodowanie, a zatem wyrównanie w pieniądzu rzeczywistego uszczerbku w majątku represjonowanego, jakiego doznał on w wyniku wykonania orzeczenia. Drugim elementem jest zadośćuczynienie mające na celu kompensację krzywd i cierpień moralnych, jakie go spotkały.

Wnioskodawca domagał się zasądzenia na jego rzecz **zadośćuczynienia** za 4 miesiące pozbawienia wolności w wysokości 24.000 złotych oraz za uniemożliwienie mu pracy w wyuczonym zawodzie w wysokości 25.000 złotych, pomniejszonych o wypłaconą na mocy poprzedniego wyroku kwotę 16.000 złotych.

Rozmiar pokrzywdzenia niemajątkowego rzutuje w zasadniczym stopniu na wysokość należnego zadośćuczynienia, jednak nie na zasadzie odzwierciedlenia, co wynika z samego faktu, że krzywdy moralne nie znajdują prostego przełożenia na konkretne sumy pieniężne. W odróżnieniu od roszczeń strictly odszkodowawczych, wysokości należnego zadośćuczynienia nie da się w sposób precyzyjny wykazać, ponieważ z definicji dochodzi tu do swoistego przeliczenia krzywd niemajątkowych na wartości pieniężne, a w tej mierze żadnego generalnego taryfikatora przyjąć się a priori nie da. Nie można precyzyjnie ustalić, że dany rodzaj krzywdy wart jest określoną sumę pieniężną, prawo nie przewiduje tego rodzaju normatywnych przeliczników. Zawsze jednak wysokość przyznanego zadośćuczynienia musi pozostawać w takim związku z rozmiarem pokrzywdzenia, że wzrost tego ostatniego przekłada się na rozmiar tego pierwszego, a przyznane zadośćuczynienie musi pozostawać w odpowiednim stosunku do krzywdy. Jest też do pewnego stopnia zrozumiałe, że z perspektywy subiektywnych odczuć osoby, która krzywd doznała, żadna kwota nie będzie mogła być uznana za rekompensatę dostateczną. Zadośćuczynienie należy więc w możliwy sposób zobiektywizować, odnosząc je do realnie ocenianych rozmiarów krzywdy i aktualnych warunków społeczno-finansowych. Zadośćuczynienie, jak konsekwentnie podnosi się w judykaturze, nie może z jednej strony mieć charakteru symbolicznego, gdyż ma być surogatem rzeczywistej rekompensaty za krzywdę, a więc musi mieć

realną ekonomicznie wartość. Nie może też jednak prowadzić do wzbogacenia się pokrzywdzonego pod pretekstem rekompensowania mu krzywd. Wysokość zadośćuczynienia wyznaczają więc dwie granice. Z jednej strony musi ono przedstawiać wartość ekonomicznie odczuwalną, z drugiej zaś powinna być utrzymana w rozsądnych granicach.

Zgodnie zatem z przyjętą powszechnie w orzecznictwie wykładnią, odpowiednia - w rozumieniu art. 448 k.c. - suma zadośćuczynienia to taka, która utrzymuje się w granicach odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa. Zasada umiarkowanego, a przy tym wyważonego i sprawiedliwego rozmiaru zadośćuczynienia trafnie łączy się z wysokością stopy życiowej społeczeństwa, gdyż zarówno ocena czy jest ono realne, czy nie nadmierne, pozostawać musi w związku z poziomem życia. Jako swoisty punkt wyjścia dla wszelkich wyliczeń jest więc dość powszechnie przyjmowana wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w dacie orzekania, bo to ona stanowi konkretny ekonomiczny parametr odzwierciedlający aktualny uśredniony poziom życia ludności.

Określając wysokość zadośćuczynienia sąd wziął pod uwagę czas trwania niewątpliwie niesłusznego pozbawienia wolności, oczywistą dolegliwość związaną z przebywaniem w warunkach izolacji przez osobę, która nigdy wcześniej nie była uwięziona, rozłąkę z rodziną, stosowane przez funkcjonariuszy służby więziennej represje wobec osadzonych, dokonywane w czasie izolacji i później przeszukania w domu wnioskodawcy i związane z tym przykrości, trudności w pracy żony wnioskodawcy spowodowane osadzeniem, szantażowanie jej groźbą pozbawienia pracy, jak również wynikające z osadzenia i skazania trudności ze znalezieniem pracy po zwolnieniu, konieczność wykonywania pracy w innym zawodzie, w tym ciężkiej pracy fizycznej, i – najbardziej dolegliwy w ocenie L. T. - dyskomfort związany z niemożnością kontynuowania pracy naukowej i dydaktycznej.

Sąd zasądził na rzecz L. T. kwotę 49.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, zgodnie z żądaniem wnioskodawcy: 24.000 złotych za 4 miesiące pozbawienia wolności i 25.000 złotych za niewykonywanie po zwolnieniu pracy w wyuczonym z uwagi na pozbawienie wolności i skazanie. Zdaniem sądu tak ustalone zadośćuczynienie spełnia funkcję tego świadczenia, czyli próbę kompensacji finansowej krzywd i cierpień moralnych, jakich doznała osoba represjonowana. Pobyt w warunkach izolacji jest zawsze na tyle silnym i traumatycznym przeżyciem, że odbija się na psychice osoby osadzonej i trwale zapisuje w jej pamięci, jest to jednak niejako wpisane w każdy przypadek uwięzienia. Określając wysokość zadośćuczynienia sąd miał przede wszystkim na względzie fakt, że pozbawienie wnioskodawcy wolności spowodowało niemożność kontynuowania przez niego pracy naukowej, zaprzepaszczenie tego co udało mu się osiągnąć w wybranej dziedzinie i konieczność zmiany planów zawodowych, co w przypadku osoby, która wybrała karierę naukową w ściśle określonej, wymagającej dużego nakładu pracy i ciągłości w kontynuowaniu, dziedzinie, jest szczególnie dolegliwe.

Od zasądzonej kwoty zadośćuczynienia należne są odsetki ustawowe, jednak sąd zasądził je jedynie od kwoty 33.000 złotych z uwagi na zaliczenie na poczet zasądzonej kwoty 16.000 złotych wypłaconych już na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach wydanego w sprawie o sygn. akt III Ko 87/09.

Roszczenie L. T. o zasądzenie **odszkodowania** zasługuje na uwzględnienie w części. Szkodą jest strata w majątku represjonowanego jakiej doznał w efekcie wykonania orzeczenia lub pozbawienie go korzyści, które mógłby osiągnąć gdyby szkody mu nie wyrządzono. Szkoła podlegająca zrekompensowaniu to nie tylko szkoda powstała w czasie pozbawienia wolności, ale i po zwolnieniu wnioskodawcy jeśli jest następstwem pozbawienia wolności. W przedmiotowej sprawie oznacza to brak możliwości zarobkowania w czasie osadzenia i po zwolnieniu oraz niższe zarobki przez pewien czas po podjęciu ponownie pracy.

W zakresie weryfikowania kwoty wnioskowanego roszczenia, z uwagi na cywilnoprawny charakter odszkodowania, należy opierać się na faktach (okolicznościach) udowodnionych, a nie jedynie uprawdopodobnionych. Sąd uznał roszczenie wnioskodawcy za słuszne co do zasady w zakresie żądania wyrównania straty w majątku spowodowanej niezyskiwaniem wynagrodzenia i pobieraniem niższych dochodów niż przed osadzeniem, jednak odmiennie obliczył wysokość należnego odszkodowania ze względów wskazanych niżej. Natomiast wniosek o odszkodowanie za szkodę w kapitale początkowym zdaniem sądu jest bezzasadny, co zostanie wykazane w dalszej części uzasadnienia.

Wnioskodawca domagał się zasądzenia na jego rzecz odszkodowania za 20 miesięcy niepobierania wynagrodzenia wskutek 4-miesięcznego pobytu w zakładzie karnym i w ciągu 16 miesięcy niewykonywania pracy wskutek represji politycznych, uznanych decyzją Kierownika Urzędu ds. (...) w wysokości 134.696,65 złotych, za zmniejszenie przez 22 miesiące o 60% w stosunku do poborów sprzed osadzenia po podjęciu pracy w Liceum (...) (4 miesiące), fabryce słodyczy (16 miesięcy) i spółdzielni (...) (2 pierwsze miesiące) w wysokości 88.899,79 złotych oraz za szkodę w kapitale początkowym powstałą na skutek niezaliczenia przy jego obliczaniu 39 miesięcy studiów doktoranckich jako okresów składkowych w wysokości 74.077,29 złotych, pomniejszonych o wyłaconą na mocy poprzedniego wyroku kwotę 430 złotych.

W związku ze zmianą siły nabywczej pieniądza, jaka nastąpiła od lat 80-tych do dnia orzekania, ustalenie poniesionej szkody może nastąpić przez odniesienie wynagrodzenia osiąganego przez L. T. w czasie gdy nastąpiło pozbawienie go wolności do przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia wówczas, a następnie porównanie powyższego z przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniem w dacie wydania wyroku. Za podstawę dokonania obliczeń przy ustalaniu należnego wnioskodawcy odszkodowania sąd przyjął wynagrodzenie L. T. otrzymywane przez niego w Wyższej Szkole (...) w K. w chwili zakończenia stosunku pracy, wynikłego z zatrzymania, a następnie skazania wnioskodawcy, tj. **12.700 złotych**. Wynagrodzenie to sąd ustalił w oparciu o świadectwo pracy, które określało wynagrodzenie zasadnicze na **11.000 złotych** (k. 10) i informację z (...) J. K. (2) w K. wykazującą, że najwyższe wynagrodzenie dodatkowe wynosiło **1.300 złotych** – podwyższony dodatek jako składnik wynagrodzenia za pracę i **400 złotych** – miesięczny dodatek specjalny (k. 295). W tym zakresie sąd nie przyjął twierdzeń wnioskodawcy jakoby otrzymywał wyższe wynagrodzenie, gdyż w sytuacji przedstawienia nie budzących wątpliwości co do ich prawdziwości dokumentów w postaci świadectwa pracy i informacji od pracodawcy inne dowody nie mogą ich zastąpić. W szczególności potwierdzenie przyjęcia zamówienia na pracę naukowo-badawczą (k. 14 z akt o sygn. II AKo 21/14) wskazuje jedynie „planowane koszty pracy”, nie stanowi natomiast zaświadczenia o wysokości dochodów.

Średnie wynagrodzenie w 1982 r. wynosiło **11.631 złotych**. Z uwagi na to, że w kolejnych latach było ono wyższe sąd przyjął do dalszych obliczeń ww. wynagrodzenie, gdyż jest to najbardziej korzystne dla wnioskodawcy, a jednocześnie uzasadnione przez fakt jego zatrzymania w tym okresie i otrzymania ostatniego wynagrodzenia na uczelni wyższej w tym właśnie roku. Średnie miesięczne wynagrodzenie, zgodnie z obwieszczeniem GUS w dacie orzekania wynosi **4.019,08 złotych** (co jest podstawą wszystkich obliczeń poniżej, a czego przyjęcie uzasadnia moment wydania orzeczenia w przedmiotowej sprawie).

Zatem wynagrodzenie wnioskodawcy w dacie zwolnienia stanowiło **109%** ówczesnego średniego wynagrodzenia ($12.700 \times 100 : 11.631 = 109\%$). **109%** średniego wynagrodzenia w dacie orzekania to **4.381 złotych** ($109\% \times 4.019,08 = 4.381$). Suma ta stanowi równowartość miesięcznego wynagrodzenia (obliczonego na dzień orzekania), które należało zasądzić na rzecz wnioskodawcy za czas pozostawania bez pracy od zatrzymania 12 maja 1982 r. przez kolejnych 20 miesięcy (zgodnie z żądaniem wnioskodawcy), tj. 4 miesiące pozbawienia wolności – od 12 maja 1982 r. do 06 września 1982 r. i 16 miesięcy niewykonywania pracy na skutek represji politycznych uznane decyzją Kierownika Urzędu do Spraw (...) z 05 lutego 2014 r. (od 01 listopada 1982 r. do 22 lutego 1984 r. i od 01 lipca 1984 r. do 15 lipca 1984 r.). **4.381 złotych** pomnożone przez ww. 20 miesięcy dało kwotę odszkodowania za wynagrodzenie utracone w związku z niewykonywaniem pracy **87.620 złotych**.

Przy tym zdaniem sądu sumy tej nie należy zmniejszyć za okres osadzenia wnioskodawcy o koszty utrzymania, które by ponosił będąc na wolności, gdyż pozostaje to w sprzeczności z ideą przedmiotowego odszkodowania. W ocenie sądu fakt pozbawienia wolności i możliwości zarobkowania w tym czasie stanowi przyczynę zasądzenia odszkodowania równego (proporcjonalnego) do dochodu, który wnioskodawca uzyskalby gdyby nie pozbawiono go wolności. Należy mieć bowiem na względzie, że owo pozbawienie wolności i możliwości uzyskiwania dochodu było nie tylko od wnioskodawcy niezależne, ale i jest uznane w świetle przedmiotowej ustawy za wynikłe z decyzji, które nie powinny zostać podjęte. Sąd podziela w tym zakresie pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w sprawie IV KK 263/14, iż nieostrożnym jest założenie, że od utraconych zarobków każdorazowo - bez indywidualizacji każdego przypadku - należy odliczyć wydatki związane z utrzymaniem samego siebie, rodziny, wydatki na wychowanie dzieci

i kształcenie oraz na potrzeby kulturowe i rozrywkowe, gdyż takie założenie jest nielogiczne i godzi w zasadę pełnego odszkodowania. Pogląd ten wyrażony jest także w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 29 grudnia 2015 r. w sprawie o sygnaturze akt II AKa 404/15, w którym sąd jednoznacznie stwierdził, że nie można zaaprobować argumentacji, że skoro tymczasowo aresztowany w trakcie trwania środka zapobiegawczego pozostawał niejako na utrzymaniu państwa, to wysokość szkody automatycznie staje się mniejsza, bowiem sam tych kosztów nie ponosił. Sąd Apelacyjny stanowczo stwierdził, że takie rozumowanie nie może zostać zaaprobowane w pierwszej kolejności z przyczyn aksjologicznych. Trudno bowiem, biorąc choćby pod uwagę elementarne poczucie sprawiedliwości, aby państwo, które choćby w przysłowiowym majestacie prawa, pozbawiło swego obywatela wolności, do czego nie powinno dojść, tylko z tego powodu, że w trakcie jego trwania utrzymywało go, następnie domagało się pośrednio zwrotu związanych z tym kosztów poprzez pomniejszenie odszkodowania należnego za niesłuszne pozbawienie wolności.

Obliczając odszkodowanie za wynagrodzenie, obniżone w stosunku do dochodów osiągniętych przez wnioskodawcę przed zatrzymaniem, sąd wziął pod uwagę wysokość zatrudnienia osiąganą przez L. T. w poszczególnych okresach, w tym liczonych w miesiącach, z uwagi na znaczne zróżnicowanie w tym zakresie zarówno dochodów wnioskodawcy, jak i średniego wynagrodzenia w tym czasie.

I tak obliczając odszkodowanie za wskazane we wniosku 4 miesiące uzyskiwania niższego niż przed zatrzymaniem wynagrodzenia w 1984 r. w Zespole Szkół Medycznych w P. (od 23 lutego 1984 r. do 30 czerwca 1984 r.) sąd przyjął, że w tym czasie L. T. zarabiał miesięcznie **2.566 złotych** (świadcstwo pracy z k. 12 i zeznania wnioskodawcy). W tym czasie średnie miesięczne wynagrodzenie wynosiło **16.838 złotych**. Uzyskiwane wynagrodzenie stanowiło zatem **15%** średniego wynagrodzenia z tego okresu ($2.566 \times 100 : 16.838 = 15\%$). Pomniejszenie 109% średniego wynagrodzenia jakie wnioskodawca uzyskiwał przed zatrzymaniem o uzyskane w omawianym czasie 15% daje „brakujące” **94%**. 94% średniego wynagrodzenia w dacie orzekania to **3.778 złotych** ($94\% \times 4.019,08 = 3.778$). Ta kwota pomnożona przez 4 miesiące ww. pracy daje należne L. T. **15.112 złotych**.

Ustalając wysokość uzyskiwanego przez L. T. dochodu z pracy w Przedsiębiorstwie (...) w Wytwórni (...) w G. i w Spółdzielni Pracy (...) w W. sąd oparł się nie tylko na świadectwach pracy (k. 13-16), ale również na zeznaniach wnioskodawcy (k. 304-305) z uwagi na to, że dane zawarte w tych świadectwach są niewystarczające, a zeznania wnioskodawcy nie są z nimi sprzeczne, a są logiczne i rzeczowe, nie ma również powodów do podważenia prawdziwości zawartych w nich twierdzeń. Ww. świadectwa pracy nie mogły stanowić wystarczającego dowodu w tym zakresie, gdyż świadectwo z wytwórni określało wynagrodzenie na akordowe – 120 złotych za 1 gotowanie masy, a świadectwo ze spółdzielni pracy nie wskazywało wysokości prowizji. Powyższe jest zgodne z charakterem pracy i sposobem określenia tych wynagrodzeń, jednak nie pozwalało ustalić łącznego dochodu wnioskodawcy w tym okresie.

I tak L. T. od 16 lipca 1984 r. do 31 października 1985 r. pracował w Przedsiębiorstwie (...) w Wytwórni (...) w G., za co otrzymywał wynagrodzenie akordowe. Z zeznań wnioskodawcy wynika, że przez pierwsze trzy miesiące pracy w wytwórni zarabiał 8.000 złotych miesięcznie, przez kolejnych siedem – 10.000 złotych, następny miesiąc – 16.000 złotych, późniejszy miesiąc – 18.000 złotych, miesiąc po nim – 20.000 złotych, a za kolejne miesiące uzyskiwał wyższy dochód.

Średnie miesięczne wynagrodzenie w 1984 r. wynosiło **16.838 złotych**.

Wynagrodzenie wnioskodawcy za 3 pierwsze miesiące pracy w tym roku (**8.000 złotych**) stanowiło **47%** średniego wynagrodzenia z tego czasu ($8.000 \times 100 : 16.838 = 47\%$). 109% średniego wynagrodzenia wnioskodawcy sprzed zatrzymania pomniejszone o ten procent to należne wnioskodawcy **62%**. 62% średniego wynagrodzenia w dacie orzekania to **2.492 złotych** ($62\% \times 4.019,08 = 2.492$). Ta kwota pomnożona przez 3 miesiące ww. pracy daje należne L. T. **7.476 złotych**.

Osiągany przez 3 kolejne miesiące 1984 r. dochód wnioskodawcy (**10.000 złotych**) stanowił **59%** średniego wynagrodzenia z tego czasu ($10.000 \times 100 : 16.838 = 59\%$). 109% średniego wynagrodzenia wnioskodawcy sprzed zatrzymania pomniejszone o ten procent to należne wnioskodawcy **50%**. 50% średniego wynagrodzenia w dacie

orzekania to **2.009 złotych** ($50\% \times 4.019,08 = 2.009$). Ta kwota pomnożona przez 3 miesiące ww. pracy daje należne L. T. **6.027 złotych**.

W 1985 r. średnie miesięczne wynagrodzenie wynosiło **20.005 złotych**.

Przez początkowe 4 miesiące tego roku L. T. zarabiał po **10.000 złotych** miesięcznie, czyli **50%** średniego dochodu z omawianego roku ($10.000 \times 100 : 20.005 = 50\%$). 50% odjęte od 109% średniego wynagrodzenia wnioskodawcy z daty zatrzymania stanowi należne L. T. **59%**. 59% ze średniego wynagrodzenia w dacie orzekania to **2.371 złotych** ($59\% \times 4.019,08 = 2.371$), które pomnożone przez 4 miesiące pracy daje kwotę odszkodowania **9.484 złotych**.

Przez następny miesiąc w 1985 r. L. T. zarabiał w wytwórni **16.000 złotych**, tj. **80%** średniego wynagrodzenia z tego roku ($16.000 \times 100 : 20.005 = 80\%$). 80% odjęte od 109% średniego wynagrodzenia wnioskodawcy z daty zatrzymania stanowi należne L. T. **29%**. 29% ze średniego wynagrodzenia w dacie orzekania to **1.165 złotych** ($29\% \times 4.019,08 = 1.165$), stanowiące sumę należną wnioskodawcy.

W kolejnym miesiącu L. T. zarobił już **18.000 złotych** stanowiące **90%** średniego wynagrodzenia z tego roku ($18.000 \times 100 : 20.005 = 90\%$). 90% odjęte od 109% średniego wynagrodzenia wnioskodawcy z daty zatrzymania stanowi należne L. T. **19%**. 19% ze średniego wynagrodzenia w dacie orzekania to **764 złote** ($19\% \times 4.019,08 = 764$), stanowiące sumę należną wnioskodawcy za ten miesiąc pracy.

Sąd oddalił żądanie wnioskodawcy w pozostałym zakresie za dalszy czas pracy w wytwórni, tj. za kolejne 4 miesiące objęte wnioskiem, gdyż L. T. w następnym po wyżej opisanym miesiącu zarabiał 20.000 złotych. Ten dochód był już natomiast na poziomie średniego wynagrodzenia z 1985 r. Później zaś wnioskodawca uzyskiwał jeszcze wyższe wynagrodzenie. W tej sytuacji wniosek w tej części jest nieuzasadniony.

Nadto jak wynika z zeznań L. T. w Spółdzielni Pracy (...) w W., gdzie pracował od 01 listopada 1985 r. do 31 grudnia 1987 r., przez pierwsze dwa miesiące – za które domagał się odszkodowania – uzyskiwał wyłącznie wynagrodzenie zasadnicze. Wnioskodawca nie pamiętał wysokości tego wynagrodzenia, jednak świadectwo pracy dowodzi, że wynosiło ono **7.000 złotych**. W 1985 r. średnie miesięczne wynagrodzenie wynosiło **20.005 złotych**. Zatem wynagrodzenie L. T. w tym czasie stanowiło **35%** średnich dochodów z tego roku ($7.000 \times 100 : 20.005 = 35\%$). Pomniejszenie 109% średniego wynagrodzenia jakie wnioskodawca uzyskiwał przed zatrzymaniem o uzyskane w omawianym czasie 34% daje należne **74%**. 74% średniego wynagrodzenia w dacie orzekania to **2.974 złotych**, które pomnożone przez 2 miesiące objęte wnioskiem daje należne L. T. **5.948 złotych**.

Suma powyższych kwot stanowi wysokość należnego L. T. odszkodowania – **134.026 złotych**, na które składają się:

- 87.620 złotych z tytułu utraconego wynagrodzenia w związku z niewykonywaniem pracy w okresie pozbawienia wolności i po zwolnieniu oraz 15.112 złotych, 7.476 złotych, 6.027 złotych, 9.484 złotych, 1.165 złotych, 764 złote i 5.948 złotych jako wyrównanie dochodów za okres otrzymywania dochodu na poziomie niższym w stosunku do średniego wynagrodzenia niż przez zatrzymaniem, czyli łącznie **133.596 złotych**.

- **430 złotych** zasądzone wyrokiem Sądu Okręgowego w Kielcach w sprawie o sygn. akt III Ko 87/09 w związku z uchynieniem tego wyroku.

Sumę, od której należne są odsetki sąd pomniejszył o ww. 430 złotych, które zostały już wypłacone jednocześnie wskazując tę kwotę jako zaliczoną na poczet kwoty zasądzonej.

Sąd oddalił wniosek L. T. w zakresie żądania odszkodowania za szkodę poniesioną w kapitale początkowym powstałą na skutek niezaliczenia przy jego obliczaniu 39 miesięcy studiów doktoranckich jako okresów składkowych. Podstawą tej decyzji było podzielenie wniosków pełnej i jasnej opinii biegłego L. P., wydanej na podstawie analizy dokumentacji i zgodnej z obowiązującymi przepisami. Z decyzji ZUS wynika, że do ustalenia wartości kapitału początkowego L. T. okres odbywania przez niego studiów doktoranckich zaliczono do okresów nieskładkowych. Zdaniem biegłego, które sąd podzielił, takie zaliczenie jest prawidłowe, gdyż studiów doktoranckich w obecnym systemie prawnym nie zalicza

się do stażu pracy. Ustawodawca traktuje ten okres jako nieskładkowy. Ten okres mógłby zostać zaliczony w inny sposób jedynie wówczas gdyby L. T. w tym czasie uzyskiwał dochód z innego tytułu, z którego opłacane byłyby składki na ubezpieczenie społeczne, co nie miało miejsca.

Odnosząc się natomiast do żądania L. T. wyczerpującego się w chęci przyznania odszkodowania za niemożność potraktowania okresu odbywania studiów doktoranckich jako okresu składkowego (z innym współczynnikiem), należy wskazać, że ten wniosek nie jest zasadny. Zdaniem sądu nie można bowiem przyjąć, że wnioskodawca nie odbyłby studiów doktoranckich gdyby wiedział, że zostanie osadzony i skazany, podobnie jak tego, że L. T. pozostałby na uczelni, kontynuował karierę naukową. Oba te założenia są wyłącznie hipotetyczne. Kontynuowanie kariery naukowej przez L. T. i osiąganie sukcesów w wybranej dziedzinie, jak wynika zarówno z jego zeznań, jak i z zeznań J. T., M. R. czy S. P., było wysoce prawdopodobne, ale nie pewne. Nie sposób bowiem ocenić jak będzie przebiegała droga życiowa i zawodowa określonej osoby, jakie decyzje ona podejmie. Nie można nie wziąć pod uwagę, że na dokonywane wybory ma wpływ wiele czynników, w tym niezależnych od człowieka, którego dotyczą.

O kosztach postępowania sąd rozstrzygnął na podstawie art. 13 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego obciążając nimi Skarb Państwa.

SSO Danuta Kachnowicz

SO Katarzyna Stasiów

SR del. do SO Arletta Mierziak (spr.)